

HARBIY TA'LIM FAKULTETIDA MA'NAViy-MA'RIFIY ISHLAR SAMARADORLIGINI OSHIRISH VA UNDAGI MA'NAViy TIZIM HOLATINI O'RGANISH SIFATIDA

ABDULLAYEV YO'LCHI ZIYAYEVICH

Zaxiradagi mayor, dosent, BuxPI Harbiy ta'lim fakulteti boshlig'ining yoshlar bilan ishlash bo'yicha o'rinbosari, yulchi-nvo@mail.ru.

Annotasiya: Maqolada yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi va uni "Inson qadrini ulug'lash va faol mahalla yili" da amalga oshirishga oid davlat dasturi ijrosini ta'minlash munosabati bilan Yangi O'zbekiston - bu "Xalq manfaati hamma narsadan ustun" degan ezgu g'oya asosida amalga oshirilayotgan keng ko'lamli islohotlar hamda ma'naviy-ma'rifiy ishlar samaradorligini oshirish va targ'ibotning zamonaviy texnologiyalarini joriy etib borish to'g'risida fikr yuritilgan.

Tayanch so'zlar: Axloq, yot g'oya, mafkura, ma'rifat, qadriyat, tuyg'u, qaram, ong, Vatan, taqdir, intellektual, ideal.

Аннотация: В связи с реализацией стратегии развития нового Узбекистана и реализацией государственной программы «Прославление человеческого достоинства и год активного соседства» в статье «Новый Узбекистан» благородная идея о том, что «интересы народа превыше всего» и масштабные реформы и духовные – думалось о повышении эффективности воспитательной работы и внедрении современных технологий пропаганды.

Ключевые слова: Этика, чужая идея, идеология, просвещение, ценность, чувство, зависимое, разум, Родина, судьба, интеллектуал, идеал.

Abstract: In connection with the implementation of the development strategy of the new Uzbekistan and the implementation of the state program on "Glorification of human dignity and the ear of an active neighborhood" in the article, New Uzbekistan is a noble idea that "People's interest is above all else" and large-scale reforms and spiritual - it was thought about increasing the effectiveness of educational work and introducing modern technologies of propaganda.

Key words: ethics, alien idea, ideology, enlightenment, value, feeling, dependent, mind, Motherland, destiny, intellectual, ideal.

Yoshlar orasida "Men Sizning yoningizda turib, kamarbasta bo'laman!" deb ko'zi yonib turgan, bilimli, jasoratli yigit-qizlar borligiga ishonaman. Etakchilikning, o'z ortidan ergashtirishning eng to'g'ri yo'li shaxsiy o'rnak va namuna bo'lishdir.

Sh.Mirziyoev

Ma'naviy-ma'rifiy ishlar – bu harbiy talabalarda yuksak ma'naviy-axloqiy, jangovar va ruhiy sifatlarni shakllantirish maqsadida ularning ongi, tafakkuri va irodasiga ijobiy ta'sir etishga, yot g'oyalarga qarshi mafkuraviy immunitetni mustahkamlash bo'yicha harbiy boshqaruv organlari tomonidan maqsadli va tizimli ravishda amalga oshiriladigan faoliyatdir.

Ma'naviyat – insonni ruhan poklanish, qalban ulg'ayishga chorlaydigan, odamning ichki dunyosi, irodasini baquvvat, iymon-e'tiqodini butun qiladigan, vijdonini uyg'otadigan beqiyos kuch, uning barcha qarashlarining mezonidir.

Ma'rifat – bilmoq, kishilarning ong-bilimini, madaniyatini oshirishga qaratilgan ta'lim-tarbiya jarayonidir. Ma'rifat atama sifatida - tabiat, jamiyat va inson mohiyati haqidagi turli bilimlar, ma'lumotlar majmuasini bildiradi⁹.

Harbiy ta'lim fakultetlarida ma'naviy-ma'rifiy ishlarni yanada takomillashtirishni taqozo etuvchi omillar quyidagilarni misol qilishimiz mumkin:

harbiy ishning, qurolli kurash shakl va usullarining rivojlanish davrida harbiy xizmatchilarning professional malakasiga, jangovar va axloqiy-ruhiy tayyorgarligiga, ma'naviy-axloqiy, ruhiy va jangovar fazilatlariga qo'yiladigan talablarning tobora ortib borishi;

xalqaro maydonda turli mafkura va g'oyalar kurashi, informasion-psixologik xurujlar orqali milliy armiyamizning ma'naviy-axloqiy asoslariga ta'sir o'tkazishga bo'lgan urinishlarning kuchayib borishi;

zamonaviy axborot texnologiyalaridan keng foydalanish orqali bizning madaniyatimiz, ma'naviy qadriyat va an'analarimizga mutlaqo zid bo'lgan buzg'unchi g'oya va tushunchalarni harbiy talabalarning ongu tafakkuriga singdirishga urinishlarning ortib borishi;

mustaqilligimizning ma'naviy asoslarini mustahkamlash, milliy

⁹ Каримов И.А. Юксак маънавият - енгилмас куч. - Т.: "Маънавият", 2008. 68-бет.

qadriyatlarimiz, an'ana va urf-odatlarimizni asrab-avaylash, harbiy xizmatchilar qalbi va ongiga o'z Vataniga muhabbat, istiqloлга sadoqat tuyg'ularini chuqur singdirish masalasining dolzarb ahamiyat kasb etishini tushunish mumkin.

Ma'naviy-ma'rifiy ishlarni qudratli va engilmas kuchga aylantirish uchun, avvalo, harbiy talabani qalbiga yo'l topa bilish lozim.

Harbiy talabani qalbiga yo'l topilmasa, unga yetkaziladigan har qanday ma'lumot va tushunchalar yuzaki bo'lib qoladi. Shuning uchun ham bu borada tizimli sur'atda doimiy ish olib borish va ko'zlangan maqsadga erishish uchun, eng avvalo, inson qalbiga yo'l topishdan ish boshlash lozim.

Harbiy talabani qalbi va tafakkuriga bevosita ta'sir o'tkazadigan barcha sohalarni, jumladan, tarbiyaviy, mafkuraviy, ma'rifiy va madaniy ishlarni zamon talablari asosida yanada kuchaytirish, yangi bosqichga ko'tarish zarur deb hisoblayman.

Ma'naviy-ma'rifiy ishlar Harbiy ta'lim fakulteti shaxsiy tarkibi bilan olib boriladigan ishlarning tarkibiy qismlaridan biri bo'lib, harbiy talabalarni mafkuraviy, ma'naviy-ma'rifiy va madaniy jihatdan tarbiyalashning asosiy yo'nalishlaridan biri hisoblanadi.

Globallashuv sharoitida armiya kuchiga kuch qo'shadigan, vaqti kelganda hal qiluvchi omilga aylanadigan qudratli bir vosita borki, u – harbiy xizmatchilarning ma'naviy-ruhiy tayyorgarligi, ularning baquvvat iroda, faol hayotiy pozitsiyaga ega bo'lishi, eng muhimi, kim uchun va nima uchun harbiy burchini ado etayotganini chuqur anglashi va tushunishi deb o'ylayman.

SHu bois ma'naviy-ma'rifiy ishlar harbiy talabalarning jangovar shayligi va shaxsiy tarkibning axloqiy-ruhiy barqarorligini ta'minlovchi, harbiy xizmatchilarning ma'naviy-axloqiy fazilatlarini, vatanparvarlik tuyg'usi, harbiy burch va shaxsiy mas'uliyat hissi, kasbiy mahoratini shakllantiradigan qudratli vosita hisoblanadi.

Ma'naviy-ma'rifiy ishlarning ustuvor maqsadi – e'tiqodi butun, irodasi baquvvat erkin shaxs ma'naviyatini shakllantirishdir. Ya'ni mustaqil dunyoqarashga ega, ajdodlarimizning bebaho merosi va zamonaviy tafakkuriga tayanib yashaydigan barkamol shaxs – Vatan himoyachisini tarbiyalashdan iboratdir.

Xo'sh shunday ekan ma'naviy-ma'rifiy ishlarning asosiy maqsadlariga nimalar kirishii ko'rib chiqaylik:

harbiy talabalarda yuksak vatanparvarlik va ma'naviy-axloqiy

fazilatlarni shakllantirish, ularning faol hayotiy pozitsiyasi va qat'iy e'tiqodini, ona Vatan taqdiri uchun mas'uliyatini kuchaytirish;

yurtimizga, xususan milliy armiyamizning ma'naviy-axloqiy negiziga ta'sir o'tkazishga qaratilgan mafkuraviy tazyiq va informatsion-psixologik xurujlarga nisbatan harbiy talabalarda mafkuraviy immunitetni shakllantirish;

harbiy talabalarni ruhan uyg'oq va sergak bo'lishga, zimmasiga yuklatilgan mas'uliyatni qalban his etishga, hamisha ogoh va hushyor bo'lib, xizmat-jangovar vazifalarni fidokorona bajarishga safarbar qilishdan iboratligini aytib o'tish mumkin¹⁰.

Ma'naviy-ma'rifiy ishlarning asosiy vazifalari sifatida quyidagilarni ko'ramiz:

harbiy xizmatchilarning ma'naviy saviyasi, estetik tarbiyasi va intellektual salohiyatini yuksaltirish hamda boy madaniyatimiz, azaliy qadriyatlar va an'analarimizga asoslangan dunyoqarashini shakllantirishga yo'naltirilgan yagona tizimni yaratish;

harbiy talabalarining ongu tafakkuriga Vatan himoyasi sharaflari va muqaddas burch ekanini, milliy armiyamiz bilan faxrlanish, davlat xavfsizligini himoya qilish uchun mas'uliyat tuyg'usini chuqur singdirish;

harbiy talabalar ongida milliy mafkura hamda umumbashariy qadriyatlarga asoslangan yangi dunyoqarashni shakllantirish;

harbiy talabalarga mamlakatimizda amalga oshirilayotgan ijtimoiy-iqtisodiy islohotlar, qabul qilinayotgan qonun hujjatlari, davlat dasturlarining mazmun va mohiyatini tizimli va izchil ravishda etkazish hamda dunyoda va yon-atrofimizda sodir bo'layotgan globallashuv jarayonlariga nisbatan ularda ongli munosabat va faol hayotiy pozitsiyasini shakllantirish, burchga sadoqat, mas'uliyat, fidoyilik tuyg'ularini oshirish;

harbiy talabalar qalbida milliy g'ururni kuchaytirish, Vatanga muhabbat va sadoqat, insonparvarlik fazilatlarini tarbiyalash, milliy urfodat, an'ana va qadriyatlarning hayotimizdagi o'rni va ahamiyatini chuqur tushuntirish;

milliy merosimizning tarixiy ildizlarini o'rganish, Vatan ozodligi yo'lida qahramonlik ko'rsatgan buyuk ajdodlarimiz va jasur zamondoshlarimizning ibratli hayotini keng targ'ib etish asosida harbiy talabalarda "O'zbekiston xalqi hech qachon, hech kimga qaram

¹⁰ Концепция повышения эффективности духовно-просветительской работы в системе Вооруженных Сил Республики Узбекистан. - Т. ПП-3898 от 2018. 3-стр.

bo'lmaydi!" degan hayotiy e'tiqodni qaror toptirish;

dinning asl mazmun-mohiyatini teran ochib berish orqali harbiy talabalarga ezgulik va rahmdillik an'analarini singdirish, insonparvarlik va mehr-oqibat munosabatlarini shakllantirish hamda ularni milliy madaniyatimiz va qadriyatlarimizga hurmat va ehtirom, fidoyilik va sadoqat, halollik va poklik, mustaqil fikr va sog'lom turmush tarzi asosida tarbiyalash;

yurtimizga qarshi qaratilgan mafkuraviy va informasion-psixologik xurujlar, ularning ortida turgan destruktiv (buzg'unchi) kuchlarning g'arazli maqsadlarini fosh qilish, harbiy xizmatchilar ongi va qalbini beparvolik, loqaydlik, xudbinlik va g'oyaviy beqarorlik singari illatlardan forig' etishni maqsadga muvofiq deb o'ylayman.

Ma'naviy-ma'rifiy ishlar samaradorligini oshirishda yagona tizim doirasida harbiy ta'lim muassasalarida kundalik ishlar faoliyatida boshliqlar rahbarligida tashkil etiladi shuningdek, bevosita tarbiyaviy va mafkuraviy ishlar organlari tomonidan olib boriladi.

Barcha bo'g'indagi komandirlar tarkibi uchun: *"Qayerdagi, beparvolik va loqaydlik hukm sursa, eng dolzarb masalalar o'zibo'larchilikka tashlab qo'yilsa, o'sha yerda ma'naviyat eng ojiz va zaif nuqtaga aylanadi. Va aksincha – qayerda hushyorlik va jonkuyarlik, yuksak aql-idrok va tafakkur hukmron bo'lsa, o'sha yerda ma'naviyat qudratli kuchga aylanadi, - degan haqiqat dasturulamal bo'lishi kerakligini aytib o'tish kerak*¹¹.

Harbiy muassasalarda ma'naviy-ma'rifiy ishlarni tashkillashtirish va o'tkazishdagi samaradorligi uchun harbiy muassasa boshlig'i ularning tarbiyaviy va mafkuraviy ishlar bo'yicha o'rinbosari bevosita mas'ul hisoblanadilar.

Harbiy ta'lim muassasalarining boshliqlari va o'rinbosarlarining ma'naviy-ma'rifiy ishlarni tashkil etish bo'yicha uning maqsad va vazifalarini belgilash, tadbirlarni rejalashtirish, tadbirlarni o'tkazishda tashkilotchilarga bevosita amaliy-uslubiy yordam ko'rsatish, ilg'or tajribani ommalashtirish, moddiy-texnik bazasini muntazam takomillashtirib borish, ma'naviy-ma'rifiy ishlar holati tahlilini o'tkazish, kelgusi tadbirlarni belgilash va mansabdor shaxslarga vazifalar belgilash kabi ish tizimini o'z ichiga oladi.

O'tkaziladigan ma'naviy tadbirlarga tayyorgarlik ko'rish, o'z vaqtida

¹¹ Мирзиёев Ш. М. Эркин ва фаровон, демократик Ўзбекистон давлатини мард ва олижаноб халқимиз билан бирга қурамыз. // Ватанпарвар, 2016 йил 16 декабрь. 2-бет.

va sifatli o'tkazilishi, eshlarni tadbirlarga jalb etilishi tegishli muassasa rahbarlari tomonidan qat'iy nazorat ostiga olinishi kerak.

Ma'naviy-ma'rifiy tadbirlar davomida milliy va ma'naviy-axloqiy qadriyatlarimiz, xalqimiz tarixi, buyuk ajdodlarimiz merosi, milliy istiqlool g'oyasi, mamlakatimizning iqtisodiy rivojlanishi, ichki va tashqi siyosati, Qurolli Kuchlar islohoti, vatanparvarlik tuyg'usi yoshlarimiz ongu tafakkuriga chuqur singdirilishi kerak.

Ma'naviy-ma'rifiy ishlarning samaradorligini doimo oshirib borish, bu ishlarni har tomonlama qo'llab-quvvatlash va ta'minlash - har bir rahbar hamda uning tarbiyaviy va mafkuraviy ishlar bo'yicha o'rinbosarining kundalik xizmat faoliyatidagi muhim vazifalaridan biri sanaladi.

Ma'naviy-ma'rifiy tadbirlarning samaradorligini oshirishning shartlari quyidagilar hisoblanadi:

maqsadni aniq belgilanganligi va dolzarbligi, tadbirning nega, nima uchun aynan shu mavzuda, shu vaqtda, shu qatnashchilar tarkibi bilan o'tkazilishining asoslanganligi;

sodda, qiziqarli, dolzarb, qatnashchilarning manfaatlariga, ehtiyojlariga mos ma'naviy-ma'rifiy muammolardan birini hal etishga qaratilgan bo'lishi;

tadbirning maqsadi, qatnashchilar bilib olishi zarur bo'lgan asosiy fikrlarning tezis shaklida aniq yozilganligi;

tadbir mavzusi haqida barcha qatnashchilarga e'lon qilinishi;

tashkilotchilarning tadbirga puxta tayyorgarlik ko'rishgani, zarur audio, vizual, ko'rgazmali vositalar tayyorligi;

tadbir ssenariysining oldindan tuzilib, mas'ullar bilan kelishilganligi, so'zga chiquvchilar, savol-javoblar uchun vaqtning aniq taqsimlanganligi;

qatnashchilarni toliqtirmaslik, ularning diqqatini doimiy jalb qilib, faollashtirib turilishi, tarixiy, milliy, zamonaviy fakt, misollar, raqamlardan foydalanish;

tashkilotchilar bilan qatnashchilar orasida muloqot, o'zaro murojaat uchun qulay, samimiy muhit ta'minlanganligi, qatnashchilarning tadbir mavzusini bilib, tayyorlanib kelishi nazarda tutilgan.

Ma'naviy-ma'rifiy ishlarni tashkil etishda targ'ibot ishlarini ta'sirchanligini ta'minlaydigan zamonaviy innovasion va interfaol usul va uslublardan, axborot-kommunikasion tizimlardan keng va unumli foydalanish katta samara beradi. Kichik bir videolavha harbiy talabalarning ongi va tafakkuriga uzun bir maqola yoki ma'ruzadan ko'ra

samaraliroq ta'sir etadi. SHu bois, tadbirlarni o'tkazish vaqtida videomateriallar, televidenie va radio imkoniyatlaridan hamda ommaviy axborot vositalarining boshqa turlaridan keng qamrovli foydalanish tizimi yo'lga qo'yilishi kerak.

Tele va radiovositalardan tashqari matbuot materiallaridan ham unumli foydalanishga alohida e'tibor qaratiladi. CHunki matbuot materiallari doimiy va uzoq vaqt davomida harbiy muassasa yoshlarining ongi va xulq-atvoriga ta'sir o'tkazuvchi, harbiy jamoalardagi barqaror axloqiy-ruhiy holatni saqlab turishga xizmat qiladi¹².

O'zbekistonning harbiy ta'lim fakultetlarida ma'naviy-ma'rifiy ishlar aniq maqsadga qaratilgan holda to'g'ri yo'lga qo'yilar ekan, harbiy talabalarning dunyoqarashi, vatanparvarlik hissi, ijtimoiy-siyosiy bilimdonligi va faol hayotiy pozitsiyasi oshib boradi. Bu esa, o'z navbatida qism va bo'linmalarda harbiy intizomni mustahkamlashga, huquqbuzarliklarni oldini olishga, ma'naviy-axloqiy muhitni sog'lomlashishiga olib keladi.

So'zim so'ngida, xulosa sifatida ma'naviy-ma'rifiy ishlarning sodda, ixcham va ravon tarzda tushunilishi, hayotiy va obrazli, ijodiy yondashilgan, rasmiyatchilikdan xoli bo'lishi juda muhimdir.

Adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi Qurolli Kuchlari tizimida ma'naviy-ma'rifiy ishlari samaradorligini oshirish konsepsiyasi. - T., O'zbekiston Respublikasi Prezidentining PQ-3898 qarori. 2018.
2. Konsepsiya povysheniya effektivnosti duxovno-prosvetitel'skoy raboty v sisteme Vooruzhennykh Sil Respubliki Uzbekistan. - T. PP-3898 ot 2018.
3. Kadrlar tayyorlash milliy dasturi. // Oliy ta'limning me'yoriy hujjatlari. -T., 2001.
4. Karimov I.A. yoshlarimiz xalkimizning ishonchi va tayanchi. - T.: "Ma'naviyat", 2006.
5. Karimov I.A. YUksak ma'naviyat - engilmas kuch. - T.: "Ma'naviyat", 2008.
6. Mirziyoev SH. M. erkin va farovon, demokratik O'zbekiston davlatini mard va olijanob xalqimiz bilan birga quramiz. // Vatanparvar, 2016 yil 16 dekabr.

¹² Ўзбекистон Республикаси Қуролли Кучлари тизимида маънавий-маърифий ишлари самарадорлигини ошириш концепцияси. - Т., Ўзбекистон Республикаси Президентининг ПҚ-3898 қарори. 2018. 4-бет.